

ENGELMANN TAMÁS ÉPÍTÉSZETE

Szöveg: **Erhardt** Gábor

Fotó: **Engelmann** Tamás

THE WORK OF ARCHITECT TAMÁS ENGELMANN GÁBOR ERHARDT

This article presents three works by Tamás Engelmann, three family homes, of which the Gyűrű House in Nagytarcsa, with its clear and coherent concept, provides a summary of his studies in architectural form, made possible in part by the absolute confidence of the client. Unfortunately, the unique and high-quality architectural work represented by Engelmann's art is not adequately promoted. Enjoying its monopoly position in both the media and education, Minimalism rejects all other currents as outdated and holds the entire architectural scene in a deadlock. In addition to being superficial, these houses do not reflect the living standards of everyday clients, but rather the needs and style of a small upscale minority. In all ages, affluent people wish to adapt to the requirements of high architecture; however, extreme solutions are frowned upon in our times, at least for now. As a result, insignificant architecture is accepted into the mainstream. In this context, the highly distinctive and unique architecture represented by Tamás Engelmann is not even considered by the more affluent clientele.

◀ Asztalos-ház, 2003

Az Engelmann Tamás által tervezett ház ismertetésével legutóbb 2011-ben találkozhatott az Olvasó e lap hasábjain. Az akkor részletesen bemutatott nagytarcsai Gyűrű-házat az építész pályájának egyik legkiérleltebb, legegységesebb épületének tartom. Az azóta eltelt idő, a 2008-as gazdasági válság után a magyar családiház-építésben tapasztalt recesszió – finoman szólva – nem kedvezett az Engelmann Tamás által (is) képviselt építészetnek. Ez az építészet első ránézésre öncélúnak is nevezhető, ám jobban megvizsgálva az általa tervezett házakat, sokkal inkább egy sajátos, egyedi pragmatizmust lehet felfedezni bennük.

Ahogy az az e lapszámban megjelenő interjúban olvasható, az egész egy merev szerkezeti rendszerű sorház belső alaprajzának „megbolondításával” kezdődött a nyolcvanas évek végén. Itt merült fel először, hogy bár az épület főbb szerkezeti elemeire az egyenes vonalúság, a merőlegesség jellemző, a belső válaszfalazásnak nem feltétlenül kell követnie e rendet. Különösen, ha az e merev rendből kilépő gondolat jobban használható alaprajzi elrendezést eredményez.

Ahhoz azonban, hogy ez az elgondolás kibontakozhasson, és az épület minden elemét besugározhassa, szükség volt a Kós Károly Egyesülés Vándoriskolájának elvégzésére, a kilencvenes évek (családiház-építésben is megnyilvánuló) lelkesülttségére, de mindezekelőtt az építész állhatatosságára. Talán ennek az állhatatosságnak (is) köszönhető, hogy az utóbbi évek termése sem szégyellni való, mindenképpen e lap hasábjaira kívánkozik. Három családi házat mutatunk be,

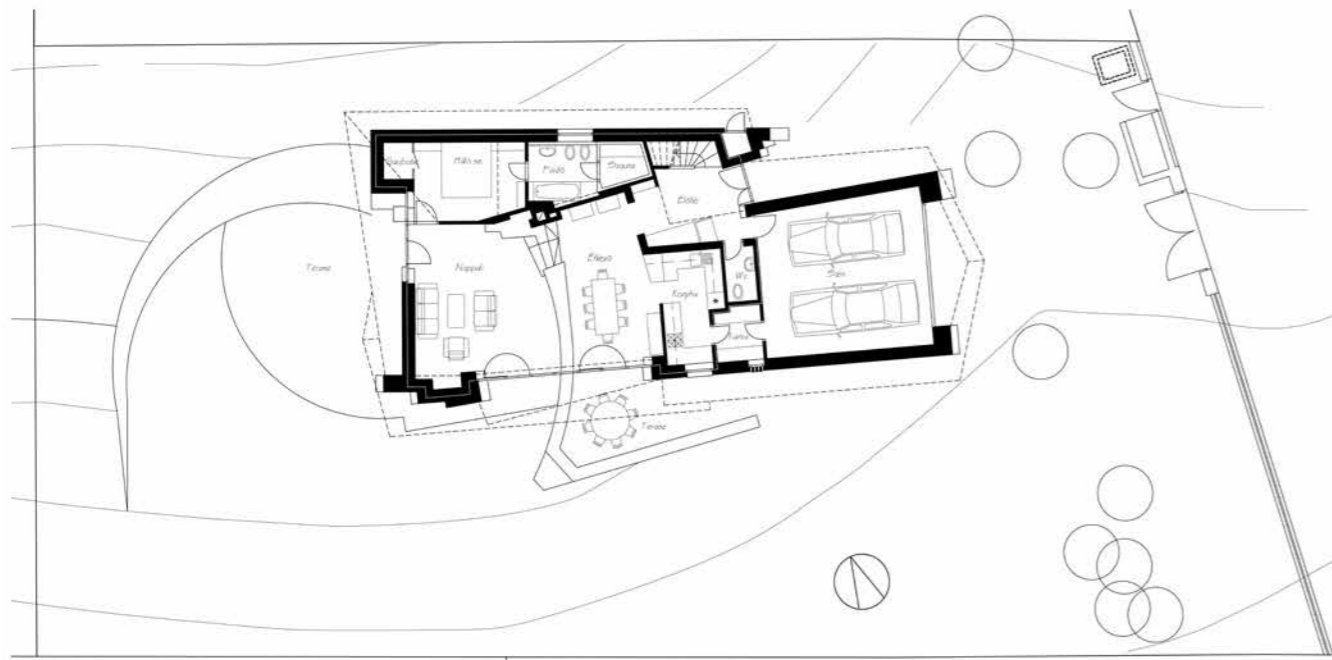
ám ahogy a hat évvel ezelőtti épületbemutatás kapcsán sem tudtam megállni, hogy néhány, az épületeken túlmutató, az Engelmann Tamás által művelt építészetre vonatkozó kérdést feltegyek, most is elmélkedem pár mondat erejéig a szerves építészet helyzetéről, kilátásairól.

Ahogy említettem, a nagytarcsai Gyűrű-ház számomra az eddigi Engelmann-épületek legérdekesebbike. Talán nem túlzó párhuzamként Makovecz Imre sevilai expavilonjához hasonlatos a szerepe az építész pályáján: gondolati letisztultságával, egységességével lezárja, mintegy összegzi – a veresegyházi üzletépülettel indult – addigi formakísérleteket. Ez Engelmann és a Gyűrű-ház esetében az ideális építetetői bizalomnak is köszönhető volt. Az ilyen épületek után újabb kísérletek, formaelemek megjelenése várható, talán törvényszerűen.

Gyűrű-ház, Nagytarcsa, 2003 ▼

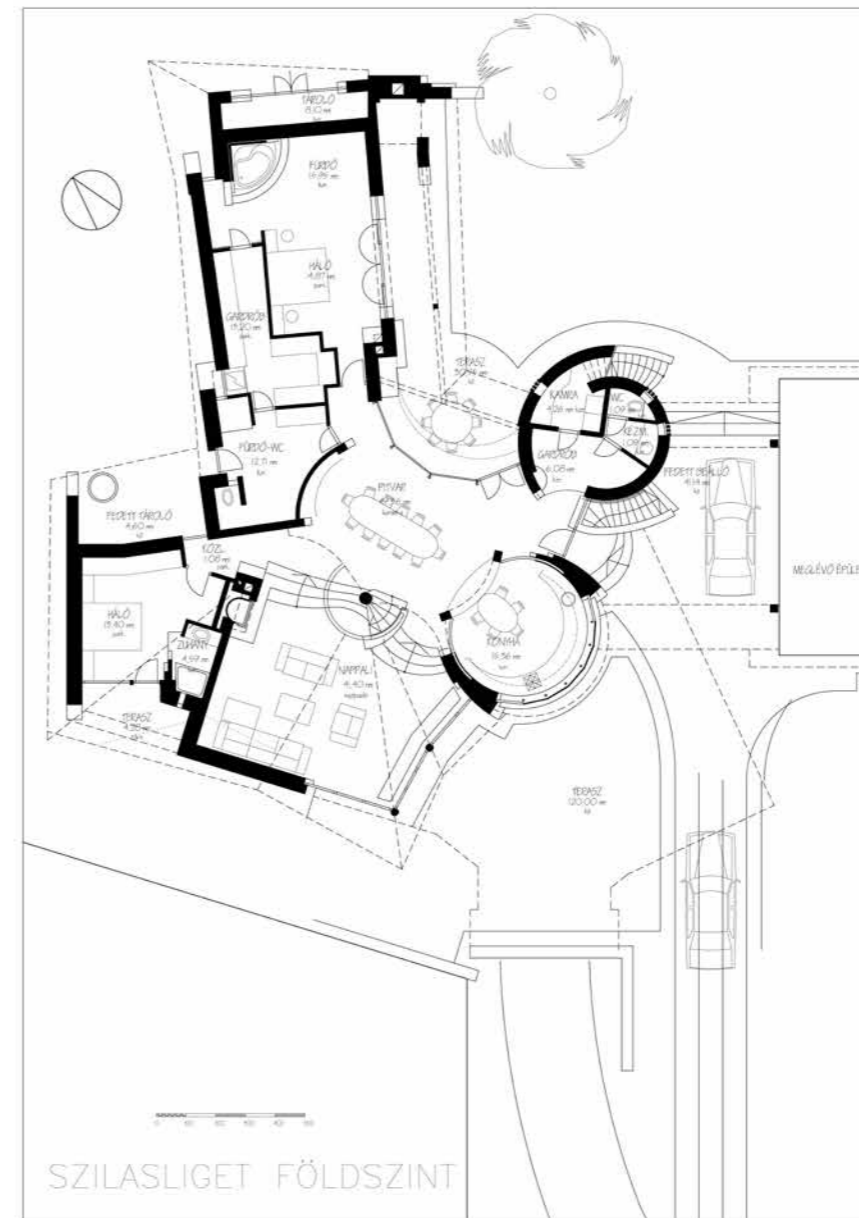
Földszinti alaprajz ▲

Asztalos-ház

Az Asztalos-ház alaprajzi szervezése, a másfél traktusos épületszélesség, a konyha-étkező-nappali térsor, a bejárat és előtér megfogalmazása, illetve a nappali sarkán megjelenő megdöntött tömbszerű elemek vertikálitása a Gyűrű-házhoz köti e tervet. Az épület főhomlokzatát uraló hegyes tetőzet is állandó toposznak tekinthető, de meglepő a tető „nyugalmassága” és a mindkét végén oromfalas kialakítás, még ha az udvari oldalra felkúszó szoknya némiképp tompítja is ezt. Az épület tömege – talán a keskeny teleknek is „köszönhetően” – szinte fegyelmezett.

Az épületbelső egyértelműen két szintre osztva létezik, kontaktus csak az előtérben elhelyezett, visszafogottan formált lépcsőnél van, pedig ahhoz egy tágas társalgó kapcsolódik a felső szinten, ami indokolhatná a galériás összenyitást a nappalival. Az épületet kívül burkoló bontott téglá „csak” a bejáratnál jelenik meg a belső térben, illetve a nappaliban a – vakolt, de tipikusan engelmannos formájú – kandalló mellett, idézetszerűen.

Földszinti alaprajz ▲

Farkas-ház

A Farkas-ház a fent tárgyaltakhoz képest már merőben más utakon jár. Néhány megszokott elem itt is fellelhető, de nem hangsúlyosan, illetve az újonnan megjelenő elemek átértelmezik azokat. A hegyes tetőzáródást az elélűzött terasz tompítja, a téglaburkolat jóval finomabb rajzolatú, inkább kifinomultságot sugároz, mint a korábbi épületek rusztikusságát. Az alaprajz jóval összetettebb: bár megvan benne a másfél traktusos szárny, illetve a már említett, szintváltásos, reprezentatív, belső térsor, de olyan additív új elemek is megjelennek, amelyek kiszakadnak az eddigi, összefogott épülettettestből. A tető jóval visszafogottabb formálású és méretű,

Farkas-ház, 2005

nem koronázza az épületet, hanem csak lezárja. Ezáltal hangsúlyosabbá válnak az üvegfelületek, amelyek jóval nagyobbak az eddigieknél. A kerek faoszlopokhoz keret nélkül csatlakozó üvegek, kiegészülve a konyha és a kiszolgálóhelyiségek kör alaprajzú, vakolt (!) tömegeivel, egy teljesen új építészeti koncepciót sugallnak. Az épület megjelenését némileg rontja, hogy egy tetőzettel egy meglévő épülethez kapcsolódik, így a fő nézet csonkolt, nem érvényesül teljes egységben. Annál inkább impozáns a nappali feletti nagy belmagasságú, galériázott belső tér, amely azonban – talán a téglaburkolat megjelenésének hiánya, vagy a nagyobb üvegfelületek miatt – jóval sterilebb hatást mutat összességében. A lépcső is légiesebb, nyoma sincs a hallatlan precizitást megkövetelő látszóteglaszerkezetnek. A lépcső íves mellvédje vakolt, festett, a galéria hasonló korlátjának lefűződése.

Földszinti alaprajz ▲

Szabó-ház

A Nagykovácsiban épült Szabó-ház Engelmann Tamás eddigi legnagyobb családi háza, és meggyőződésem, hogy szinte csak építészek számára értelmezhető. Ezt az épületet látva a laikusok döntő többsége számára egyértelmű a cikk elején említett tétel: egy öncélúan formált épülettel állunk szemben, amely felrúg minden alapvető esztétikai kliséjét. Nagyon helyesen, tehetnénk hozzá építészként. A nagytarcsai Gyűrű-házhoz hasonlóan egy építészeti értékmentes környezetben álló, jó fekvésű, nagy telek beépítéséről van szó, ami szinte kívánja egy egyedi, provokatív épület megjelenését. Az utca felőli nézet még valamennyire emlékeztet a nagytarcsai képletre, középen hangsúlyos garázs-kapú, két oldalán egy-egy bejárat, de a szimmetria itt már csak idézetyszerűen lelhető fel. A tetőzet utcával párhuzamos fő tömege a bal oldalon a már

többször említett hegyes tetővégződésel zárul, kis szoknyával szegve. A jobb oldalon viszont elindul a tetőzet burjánzása, ami organikusan foglalja magába a tetőtéri szobák ablakait, illetve átfordulva az oldalkert és az udvar felé – követve a telek lejtését –, nagyon érdekesen zárja délnyugat felől az épület kompozícióját. Ez a spirális diszpozíció nagyon jól keretezi a panoráma felé forduló kétszintes épületrészt. A korábbi épületek ismeretében itt a rusztikus kő- vagy téglaburkolatos, megdöntött monolitöbök megjelenését várnánk, de ehelyett a Farkas-ház íves tömegeit kapjuk, ráadásul abszolút horizontális erkélylemez képében. Kicsit fájdalmas, hogy az alaprajzi töréspontokban álló nagyobb pillérek ez a motívum kettévágja, de gondolom, hogy építetói elvárás volt a panoráma felé néző nagyméretű erkély tervezése. A megszokott,

köburkolatos, vertikális elemek az előtérben helyet kapó lépcsőt keretezik. A nagytarcsai Gyűrű-háznál látott, minden részletre kiterjedő belsőépítészeti átgondoltság erre az épületre is jellemző, különösen a nyugati szárny borozórészére. Ez az épület az eddigi – amúgy is meglehetősen merész – épületeknél jóval többet állít. Feszegeti az egy házra elég egy gondolat makoveczi elvárás kereteit, ugyanakkor nagyon fontos eleme (kellene hogy legyen) a hazai építészeti szcénának.

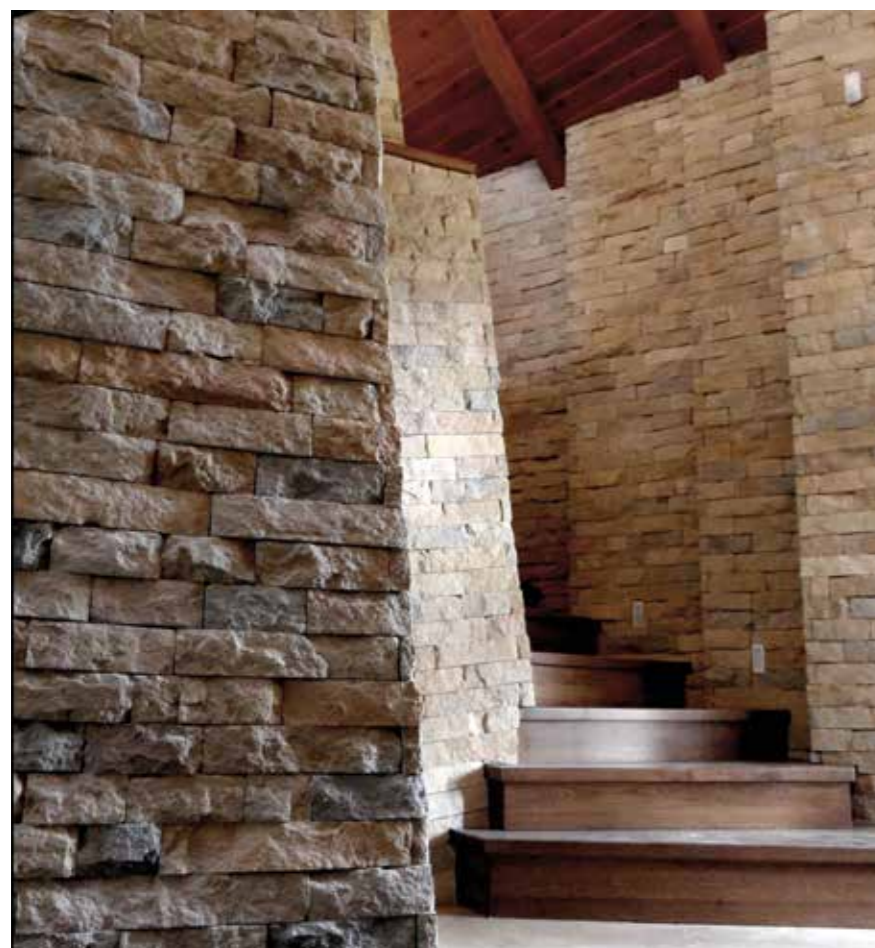
És itt eljutottunk az Engelmann Tamás építészetével kapcsolatosan megkerülhetetlennek tűnő – a szakmagyakorlás szempontjából – kényes kérdés(ek) megfogalmazásához. Valamennyire követve a hazai (nem túl érdekes) építészeti közélet főbb témáit, azt látom, hogy az Engelmannéhoz hasonló, egyedi,

fér be a bemutatandó épületek közé, legfeljebb „kis színesként”. A módos emberek minden korban igazodni akarnak a magas építészethez, ugyanakkor napjainkban az extremitást (egyelőremég) elutasítják. Így válik a semmitmondó építészet a mainstreammé. Ebben a szcenárióban az Engelmann Tamás által művelt, jól beazonosítható, egyedi építészeti fel sem merül mint lehetőség egy átlagosnál kicsit jobb módú, potenciális építető számára. Az egyediség, a

kézművesség, az emberközelség lassan szégyellni valóvá válik, és vele a szerves építészet egésze is. Ugyanakkor a közlés, sőt az egyetemi hallgatók abszolút nyitottak ebbe az irányba, és értetlenül szemlélik az építészeti közéletet, illetve az egyetemi oktatást. A korábbi, közkeletű vélekedés, miszerint a szerves építészeti épületeket agyonnyomja az erőltetett mondanivaló, rég nem igaz. Arányos lakóépületek és kisebb középületek épülnek, meg-

határozó mennyiségben, szerethető részletekkel, természetes anyagokból. Meglátásom szerint az erkölcsi győzelem vitathatatlanul a szerves építészeté, még ha sokra nem is megy vele... Agyonmediatizált világunkban jelen kell lenni az interneten, az egyetemi, főiskolai építészoktatásban, horribile dictu a színes-szagos, országos építészeti orgánumban. Természetesen nem az „erkölcsi győzelem” aprópénzre váltásának érdekében.

minőségi építészet a mai helyzet egyik legnagyobb vesztese. Mindeközben a médiában és az oktatásban gyakorlatilag egyeduralomra jutó – magát egyedüli kortársként meghatározó – minimalizmus egyre magasabb elefántcsonttoronyba zárja magát és a teljes építészetet, elszívja a levegőt a másként gondolkodó, minőségi építészettől. A Magára Valamit Adó építész a világ 36 457-ik fekete téglalaburkolatos kockájának megtervezését és megépítését tartja élete fő céljának, mindegy, hogy a budapesti agglomeráció egyik új parcellázásának tucattelkén családi házként, vagy egy világörökségi borvidék több száz éves utcaképében, kézműves borászatként. A potenciális megrendelők többsége, látva a mindennapoktól elidegenedő modern építészetet, a népszerű, színes, piacorientált „építészeti” folyóiratok által (is) futtatott, semmilyen, de legalább kiszámítható „biztonsági álmodern” építészet fogyasztójává válik. Ezek a házak, azon túl, hogy felszínesek, nem az átlagos megrendelő életszínvonalát tükrözik, olyan igényeket és divatot diktálnak, ami csak egy szűk réteg sajátja. Így egy átlagos család jó építész által tervezett, arányos, ötletes otthona már nem

